

Abstrakt dizertační práce

Příčinná souvislost jako prvek právní odpovědnosti

Pojem právní odpovědnosti není jednotně chápán, ačkoliv představuje stěžejní právní institut umožňující fungování práva. Povaha a účel právní odpovědnosti však v české právní vědě zůstává předmětem diskuzí, což je podpořeno i faktem, že pozitivní právní úprava používá pojmu odpovědnosti nahodile.

V rámci sankčního pojetí právní odpovědnosti jako sekundární právní povinnosti vzniklé v důsledku porušení primární právní povinnosti můžeme rozeznat několik základních prvků. Jedná se zejména o porušení právní povinnosti, negativní následek spočívající v porušení či ohrožení právních hodnot a konečně příčinná souvislost mezi závadným jednáním a negativním následkem.

Právě příčinná souvislost představuje stěžejní prvek právní odpovědnosti, který představuje objektivní prvek přičitatelnosti závadného chování určitému subjektu. Příčinná souvislost tak zprostředkovává sankční povinnost danému subjektu. Nalezení prvku porušení právní povinnosti a negativního následku ve většině případů není problémem. V případě příčinné souvislosti je však situace mnohem komplikovanější.

V první části se tato práce zabývá zkoumáním pojmu právní odpovědnosti v českém a československém právu a jeho vymezením. Rekapituluje dosavadní přehled a vývoj názorů na podstatu právní odpovědnosti. Československá právní věda začala věnovat svou pozornost pojmu právní odpovědnosti až po druhé světové válce, přičemž se střetávaly především názory, zda odpovědnost je hrozba sankcí či sankce samotná. V současnosti se právní teorie přiklání spíše k sankčnímu pojetí právní odpovědnosti.

Stranou pozornosti nezůstávají ani názory německé právní vědy na právní odpovědnost. Na rozdíl od české (resp. československé) právní vědy se v Německu nevedly teoretické diskuze nad obsahem pojmu právní odpovědnosti. Důvodem je zejména terminologická jednotnost právní teorie i textu německých právních norem. Odpovědnost (Verantwortlichkeit) se

ztotožňuje s pojmem Verschuldensfähigkeit – tedy se stavem osoby škůdce, zda je vůbec způsobilý nést následky svého zaviněného jednání. I v případě sekundární povinnosti k plnění (jak je na odpovědnost v české právní vědě někdy nazýváno) se uplatní rozlišování mezi „Schuld und Haftung“. Schuld (dluh) je totiž tradičně brán jako závazek dlužníka k poskytnutí plnění a Haftung (ručení) jako institut především exekučního práva; ten kdo ručí, musí přijmout, že se věřitel může uspokojit z jeho ručeného majetku.

Předmětem druhé části této práce je zdůraznění významu příčinné souvislosti v právu, kdy mezi závadným jednáním a negativním následkem musí být relace příčina - následek. Práce si všímá jednak vývoje nazírání na příčinnou souvislost ve filozofii a právu. Dochází k tomu, že pojem příčinné souvislosti v právu má zvláštní specifika oproti chápání tohoto pojmu například ve filozofii či přírodních vědách a že právní věda vytvořila vlastní teorii na zjišťování příčinné souvislosti vycházející z filozofických základů Davida Huma a Johna Stuarta Milla.

Koncept příčinné souvislosti v právu stojí na chápání příčiny jako podmínky nutné pro to, aby daný negativní následek nastal (*conditio sine qua non*). Jelikož však tento koncept může vést k neudržitelným výsledkům, došlo v kontinentálním právu ke zformování dvou teorií, které mají tyto nežádoucí výsledky korigovat. Jde o teorii podmínky a teorii adekvátní příčinné souvislosti.

Proto se práce zaměřuje s ohledem na judikaturu soudů v Německu i u nás na možná úskalí při aplikaci těchto teorií a dochází k závěru, že žádná z těchto teorií není dokonalá a může vést taktéž k nežádoucím účinkům. Společným jmenovatelem těchto potíží je požadavek, aby příčina byla *conditio sine qua non*. S tím lze vystačit v případě jednoduchých kauzálních vztahů, ovšem nikoliv v případě konkurence událostí, z nichž každá je způsobilá sama o sobě přivodit daný následek.

Stranou zájmu této práce nezůstává ani zhodnocení československé a české judikatury věnující se příčinné souvislosti, a to zejména v oblasti soukromého práva. Po prostudování nejdůležitějších rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky v civilních věcech je možné konstatovat, že judikatura zdaleka není jednotná, a to ani v tak zásadní otázce, zda má být použita teorie podmínky či adekvátní teorie. Novější judikatura se sice výslovně hlásí k adekvátní teorii, její

závěry však svědčí o setrvání u teorie podmínky. Zcela nepřesvědčivě se pak Nejvyšší soud vyrovnává s otázkami přerušení příčinné souvislosti a působením intervenčních událostí.

Navzdory názoru Ústavního soudu pak Nejvyšší soud stále trvá na tom, že příčinná souvislost je otázka skutková, kterou musí poškozený v případě soudního řízení prokázat. Nejvyšší soud tak opomíjí možnost, že by důsledné uplatňování takového požadavku mohlo v některých případech vést k nespravedlivému výroku o odepření náhrady škody.

Z těchto důvodů si další část práce všímá i specifického postavení příčinné souvislosti v rámci dokazování v civilním procesu. Jde zejména o případy, kdy poškozený nemá potřebné odborné znalosti (medicínské právo a tzv. ztráta šance) nebo případy, kdy důkazy o příčinné souvislosti má u sebe škůdce, který je však ve vlastním zájmu nechce předložit. Řešením těchto situací může být použití skutkových domněnek, břemene substancování, přenosu důkazního břemene či slevení z požadavku na stoprocentní prokázání příčinné souvislosti.

Poslední část práce se ve stručnosti věnuje problematice tzv. ztráty šance jako specifického případu konkurence události nezávislé na lidské vůli a jednak protiprávního jednání. Jde o případy, kdy i v případě řádného chování by škodlivý následek přesto v určitém procentu případů nastal. Tato problematika byla řešena nejprve v právu common law, přičemž tyto závěry byly přejaty i Ústavním soudem České republiky. V této souvislosti se také Ústavní soud vyjádřil, že pozitivní právo neobsahuje žádnou legální definici příčinné souvislosti a je na soudech a teorii, jaký obsah tomuto pojmu dají.

V neposlední řadě si tato práce všímá postavení příčinné souvislosti v common law, kde se neuplatňuje teorie podmínky ani adekvátní teorie, ale koncept cause-in-fact a proxima cause jako prvků torts. Přesto však common law naráží na tytéž problémy při zjišťování příčinné souvislosti jako kontinentální právo. Proto teorie v common law vytváří vlastní teoretické koncepty, jakým způsobem se s těmito problémy vypořádat.